

Nye miljøgifter - utfordringer

Anne Mari Opheim
21. November 2013

Miljøgifter

Lister som er grunnleggende for arbeidet

- **Nasjonal liste over prioriterte miljøgifter**
Målsetning om stans i bruk og utslipp innen 2020
Drøyt 30 stoffer/stoffgrupper
- **EU/EØS-kjemikalierereguleringen REACH**
Substances of very high concern (SVHC)
I dag 144 stoffer (CMR, PBT/vPvB, hormonforstyrrende)

Substances of very high concern (SVHC). Oppdatert juni 2013

SVHC-listen, nye stoff	Begrunnelse	
Kadmium Kadmiumoksid	-Kreftfremkallende -Kronisk giftig i beinvev, nyrer	
Dipentyl ftalat (DPP)	Reproduksjonstoksisk	
Nonylfenoletoksylater	Hormonforstyrrende i miljøet	<i>Nonylfenol og -etoksilater -Er forbud for mange bruksområder -Blir utarbeidet forslag til nytt forbud mot bruk i tekstiler og lær i EU</i>
Perfluoroktansyre (PFOA) og ammoniumsaltet APFO	-Reproduksjonstoksisk -PBT	<i>-Norge og Tyskland utarbeider forslag til restriksjoner under REACH -Norsk forbud i forbrukerprodukter</i>

Perfluorerte forbindelser

PFOA

- Brukes i impregneringsmidler pga. vann- og smuss avstøtende egenskaper. Kan forekomme i en rekke produkter, bl.a. i tekstiler, tepper og skismøring
- Svært lite nedbrytbart. Måles i økende grad i miljøet
- Mistenkt for å kunne føre til skader på sædceller og foster, samt økt kolesterol i mennesker
- Ny dansk studie viser sammenheng mellom PFOA-nivåer hos gravide og risiko for at døtre blir overvektige i 20-årsalderen

Ny stoffgruppe på den norske prioritetslisten

Langkjedete perfluorerte karboksylsyrer C9-C14 PFCA

Tilsvarende som PFOA, lite nedbrytbare, bioakkumulerende

En del studier har vist økende nivåer av de perfluorerte stoffene i organismer i Arktis. Stoffene er funnet i polartorsk, polarmåke, sel, reinsdyr og isbjørn

C9-C14 PFCA:

PFNA (perfluornonansyre, C9-PFCA)

PFDA (perfluordekansyre, C10-PFCA)

PFUnDA (perfluorundekansyre, C11-PFCA)

PFDoDA (perfluordodekansyre, C12-PFCA)

PFTrDA (perfluortridekansyre, C13-PFCA)

PFTeDA (perfluortetradekansyre, C14-PFCA)

Kan finnes i impregneringsmiddel, tekstiler, gulv voks og skismøring

Perfluorerte forbindelser

PFOS

- Brannøving

Måler fortsatt høye nivåer av PFOS på gamle felt
Undersøkelser, vurdering av behov for tiltak

- Pågår prosjekt for å se på risikovurdering av PFOS-forurenset grunn med bruk av biotadata
- Pålegg for å avdekke omfanget av perfluorerte forbindelser i avfall og eventuelle utslipp (finner bl.a 6:2 FTS som er erstatningststoff for PFOS)
- Handlingsplan for perfluorerte forbindelser under revidering

Foto: Avinor

Kjemikalier regelverket REACH

- Krav om registrering av stoffer > 1 tonn/år

Definerte grunddata som skal leveres

I dag registrert ~8000 stoffer

- Evaluering av stoffer

Mistanke om risiko, kan kreve tester utover grunnpakken

Kan resultere i forslag til reguleringer

Eksempler på stoffer som evalueres

Nanosølv, Bisfenol A (hormonforstyrrende egenskaper)

Bisfenol A

Måles i slam fra renseanlegg, sedimenter mv
Kombinasjonseffekter bekymrer

- Sigevann fra avfallsdeponier er viktig nasjonal utslippskilde for bisfenol-A
- Arbeider med revisjon av veilederen for overvåking av sigevann (fokus på organiske miljøgifter)

Ny biocidforordning I EU

Blir gjennomført i Norge så snart dette er på plass i EØS-avtalen

Endringer bl.a:

- Behandlede produkter blir omfattet av forordningen
Som ullstoff med møllmidler, utemøbler med impregnering mot råte, plastmaterialer med midler mot mugg og bakterier
- Aktive stoffer med alvorlige egenskaper for helse og miljø skal i utgangspunktet ikke godkjennes for biocidbruk
- Nanomaterialer brukt som biocider skal vurderes spesielt

Kjemikaliesøk - Finn fram i kjemikaliejungelen

- Søke stoffer og finne hva som gjelder av lister og regelverk, med lenke til regelverket og hvor stoffet er regulert

Regelverk og lister i Kjemikaliesøk:

Norske prioritetslisten
REACH
Leketøyforskriften
Produktforskriften
Biocidregelverket
Vannforskriften
Stockholmkonvensjonen
Langtransportkonvensjonen (LRTAP)
Eksport og import av farlige kjemikalier
Rotterdamkonvensjonen

Overvåking

Miljøgifter i indre Oslofjord
*Kilder til miljøgifter, opphoping
i næringskjeden*

Foto: Norith Eckbo, Miljødirektoratet

Tungmetaller, PCB, PFOS, perfluorerte karboksylsyrer, klorparafiner, PBDE, HBCDD, tetrabisfenol, bisfenol A, siloksaner, PAH, bunnstoff

Miljøgifter terrestrisk og bynært
Næringskjeden
Forskjeller terrestrisk og vann, bygd og by

Foto: Bård Bredesen, naturarkivet.no

PCB, tungmetaller, PBDE, siloksaner, PFC, klorerte parafiner

Screening

Ikke-regulerte stoffer

Betenkelige egenskaper og potensial for negative effekter i miljøet

Ikke inkludert i rutineovervåkning

Kandidater for fremtidige reguleringer

Pågående screening 2013

Organiske peroksider	Er i omfattende bruk i Norge. Stoffene brukes først og fremst i plast
Nye bisfenoler	Bl.a bisfenol S, bisfenol F Kan være erstatningsstoffer for bisfenol A
UV kjemikalier	Brukes for å absorbere UV stråling fra sollys for å øke varigheten av plastprodukter, maling mv
Mulige PBT stoffer	Stoffer som ut i fra fysikalsk kjemiske egenskaper indikerer mulig risiko for PBT egenskaper
Fluorerte sykliske siloksaner	Brukes bl.a. som antibegroingsmidler

Klimaendringer og miljøgifter

- Økte temperaturer øker spredningen av miljøgifter
- Økt hyppighet av ekstremvær frigjør miljøgiftene gjennom erosjon og utvasking
- Økte temperaturer påvirker opptaket i planter og dyr
- Økt spredning og tilgjengelighet utsetter organismer for høyere nivåer

Gamle miljøgifter frigjøres

Så høye nivåer av PCB og DDT i ismåker at eggene ofte er for skjøre til å overleve rugingen.

Foto: Håkon Hop, Norsk Polarinstitutt

Issmelting frigjør miljøgifter i Barentshavet

Foto: Morten Ekker, Miljødirektoratet